

Práce dětí a mladistvých

Základní sociální práva

Sociální práva jsou nezbytná k plné účasti na životě společnosti. Patří k nim právo na vzdělání, právo založit a mít rodinu, ale také mnohá z práv, která jsou často považována za občanská – například právo na odpočinek, na zdravotní péči, na soukromí a právo nebýt diskriminován.

O sociální práva pečuje **Evropská sociální charta**. Charta a její dodatkový protokol zajišťují řadu práv, která lze zařadit do dvou hlavních kategorií:

- **pracovní podmínky**, kam patří zákaz nucené práce, zákaz diskriminace na pracovišti, práva odborů, **zákaz dětské práce do patnácti let věku a ochrana patnácti až osmnáctiletých pracovníků**, rovné zacházení s migrujícími pracovníky atd.;
- **sociální jistoty**, kam patří právo na zdravotní péči, sociální zabezpečení, lékařskou pomoc, právo starších osob na ochranu atd.

Základní úmluvy o dětské práci

Dětskou práci omezují zákony a ústavy jednotlivých zemí. Existuje ale i několik mezinárodních úmluv, jejichž podpisem se většina států světa zavázala potírat dětskou práci. Nejdůležitější z nich jsou:

- **Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání** byla přijata ILO v roce 1973 ([24/2008 Sb. m. s.](#)). **Stanovuje nejnižší věk pro vstup do zaměstnání na 15 let a na 18 let** v případě práce ohrožující zdraví či morálku.
- **Úmluva o zákazu a opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce** byla přijata ILO v roce 1999 ([90/2002 Sb. m. s.](#)).
- **Úmluva o právech dítěte**, která mimo jiné obsahuje právo na vzdělání, byla OSN v roce 1989 ([104/1991 Sb.](#))

Evropská sociální charta

Je mezinárodní smlouva o sociálních a hospodářských právech ratifikovaná členskými státy Rady Evropy. Spolu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod je jedním ze dvou základních pilířů smluvního systému ochrany lidských práv v členských zemích Rady Evropy. Byla podepsána v roce 1961.

Ustanovení Charty, jež smluvní strany přijaly, představují **nezpochybnitelné mezinárodněprávní závazky** na ochranu **lidských práv**.

[Listina základních práv EU](#), která je součástí [Lisabonské smlouvy](#), v čl. 32 Listiny uvádí: „**Dětská práce se zakazuje. Minimální věk pro přijetí do zaměstnání nesmí být nižší než věk pro skončení povinné školní docházky**, aniž jsou dotčena pravidla, která jsou příznivější pro mladé lidi, a omezené výjimky.

7. Právo dětí a mládeže na ochranu

státy, které podepsaly Chartu, v otázce práva na spravedlivé pracovní podmínky, se zavazují:

Ochrana dětí a mladistvých

Bez újmy pravidlům, která mohou být příznivější pro mladé lidi, zvláště těm, která zajišťují jejich přípravu na povolání prostřednictvím odborné přípravy a podmíněně derogacím omezeným na některé lehké práce, **nesmí být minimální věk pro zaměstnání nižší než minimální věk ukončení školní docházky a v žádném případě nižší než 15 let.**

Musí být podniknuta vhodná opatření pro přizpůsobení pracovních předpisů aplikovatelných na mladistvé tak, aby byly splněny potřeby jejich vývoje a odborné přípravy a dostupnosti zaměstnání. Zvláště délka práce musí být omezena - bez možnosti obejít toto omezení přesčasovou prací - a noční práce zakázána v případě pracujících mladších 18 let, kromě případů některých pracovních míst stanovených v národní legislativě či předpisech.

Občanský zákoník ([89/2012 Sb.](#))

V § 34 výslovně zakazuje závislou práci nezletilých mladších než 15 let nebo mladistvých, kteří neukončili povinnou školní docházku.

„Nezletilý, který dovršil patnáct let, se může zavázat k výkonu závislé práce podle jiného právního předpisu. Jako den nástupu do práce nesmí být sjednán den, který by předcházel dni, kdy nezletilý ukončí povinnou školní docházku“

Děti ve věku do 15 let mohou vykonávat pouze umělecké, kulturní, sportovní a reklamní činnosti po předchozím povolení úřadu práce a za ochranných podmínek uvedených v [zákoně o zaměstnanosti](#) a v povolení. Povolení se nevyžaduje k činnosti zájmové v uvedených oblastech umělecké, kulturní, sportovní a reklamní činnosti, pokud nepůjde o výkon činnosti za odměnu.

O tomto povolení vydává úřad práce rozhodnutí, a to na základě písemné žádosti osoby odpovědné za výchovu dítěte. Žádost musí být doplněna posudkem lékaře o vhodnosti dané činnosti pro dítě. **Činnost dětí nesmí ohrozit jejich zdraví i psychický a fyzický vývoj, negativně ovlivnit jejich docházku do školy,** jejich účast v teoretické i praktické přípravě na povolání a ve výcvikových programech. Lékař má rovněž posuzovat, zda budou splněny všechny podmínky týkající se bezpečnosti a zdraví dítěte a zda tato činnost bude přiměřená z hlediska zdravotního. Odpovědnost za dodržení těchto povinností mají všichni vedoucí zaměstnanci provozovatele činnosti v rozsahu svých funkcí, jako je tomu v pracovněprávním vztahu, a na výkon činnosti dítěte se dále přiměřeně použijí ustanovení zákoníku práce, například o prevenci rizik, zajištění osobních ochranných pracovních prostředků, zajištění vhodného prostředí, v němž bude činnost probíhat, možnosti kontroly odborových orgánů a inspektorátů práce apod.

Práce ve smyslu cílevědomé užitečné činnosti je nezbytnou součástí života a zdravé výchovy a vzdělávání dítěte, ať už jde o práci ve škole, běžné domácí práce, případně přiměřenou dobrovolnickou a zájmovou činnost. Občanský zákoník dokonce takovou výpomoc dětí předpokládá a v některých případech ji dětem ukládá jako povinnost.

§ 886 občanského zákoníku říká: *“Žije-li dítě s rodiči nebo s některým z nich v rodinné domácnosti a je-li o ně řádně pečováno, podílí se i ono na péči o chod domácnosti. Tato povinnost dítěte zaniká zároveň s poskytováním výživy rodičů dítěti. Dítě se podílí na péči o chod rodinné domácnosti vlastní prací, popřípadě peněžitými příspěvky, má-li vlastní příjem, anebo oběma způsoby. Pro určení rozsahu podílu dítěte na péči o chod rodinné domácnosti jsou rozhodné schopnosti a možnosti dítěte i odůvodněné potřeby členů rodiny.“*

Nezletilé děti z této povinnosti tedy občanský zákoník nevyjímá.

SMĚRNICE RADY 94/33/ES, o ochraně mladistvých pracovníků

Členské státy jsou povinny zajistit, aby mladiství byli chráněni proti hospodářskému zneužívání a proti jakékoli práci, která by mohla škodit jejich bezpečnosti, zdraví nebo tělesnému, duševnímu, morálnímu nebo společenskému vývoji nebo ohrozit jejich vzdělávání.

Článek 4 se zabývá zákazem dětské práce. Ukládá povinnost členským státům přijmout opatření nezbytná pro zákaz práce dětí a zároveň stanoví výjimky z tohoto zákazu.

Směrnice v **článku 5 připouští**, aby členské státy přijaly zákonné opatření, podle kterého se **zákaz práce dětí ve věku do 15 let nebude vztahovat na děti, které vykonávají kulturní, uměleckou, sportovní a reklamní činnost.** Podmínkou je, že výkon těchto činností bude schválen kompetentním orgánem pro každý jednotlivý případ a že členské státy upraví právním předpisem podmínky pro děti a podrobnosti, týkající se schvalovací procedury pro vydání povolení. A na výkon tzv. „lehkých prací“ dětmi ve věku 13 až 15 let a **ukládá „lehké práce“ definovat a stanovit konkrétní pracovní podmínky pro jejich výkon.**

Směrnice také upravuje obecné povinnosti zaměstnavatele, ve kterých nezapomíná ani na povinnosti zaměstnavatele provést opatření nezbytná pro ochranu bezpečnosti a zdraví mladistvých, stanoví zákazy výkonu některých druhů prací zejména z důvodu zranitelnosti (např. práce překračující duševní a fyzické schopnosti mladistvých, práce spojené s expozicí nebezpečným látkám, atd.). Stanoví požadavky na omezení délky pracovní doby dětí, dospívajících a mladistvých, upravuje problematiku noční práce, kterou dětem a dospívajícím zakazuje a zároveň stanoví možné výjimky ze zákazu pro dospívající za podmínek zde stanovených, upravuje problematiku minimální doby odpočinku, roční odpočinek a přestávky v práci těchto osob. Směrnice je zaměřena na kvalitnější ochranu mladistvých pracovníků v pracovněprávních vztazích. Vzhledem k tomu, že jde o Směrnici, členské státy jsou povinny harmonizovat své vnitrostátní předpisy v souladu se Směrnicí. Na základě této Směrnice byl přijat zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, který zapracovává požadavky směrnice.

z preambule

Charta Společenství o základních sociálních právech pracovníků, kterou na zasedání Evropské rady ve Štrasburku dne 9. prosince 1989 přijaly hlavy států a předsedové vlád jedenácti členských států, **uvádí zejména v bodech 20 a 22:**

„20. Aniž jsou dotčeny předpisy, které jsou pro mladistvé příznivější, zejména předpisy zajišťující jejich přípravu na povolání pomocí odborného vzdělávání, a s výhradou odchylek omezených na některé lehké práce, **nesmí být minimální věk pro vstup do práce nižší než věk skončení povinné školní docházky a v žádném případě nižší než 15 let.**

22. Musí být přijata nezbytná opatření s cílem upravit předpisy pracovního práva platné pro mladistvé, aby odpovídaly požadavkům na jejich vývoj a potřebám jejich odborného vzdělávání a přístupu k zaměstnání.

Zranitelnost dětí vyžaduje, aby členské státy zakázaly jejich práci a zajistily, aby minimální věk pro vstup do zaměstnání nebo práce nebyl nižší než věk skončení povinné školní docházky stanovené vnitrostátními právními předpisy a v žádném případě nižší než 15 let; že odchylky od zákazu práce dětí se připouštějí pouze ve zvláštních případech a za podmínek stanovených touto směrnicí.

Členské státy musí mladistvé chránit proti zvláštním rizikům vyplývajícím z nedostatku zkušeností, neznalosti stávajících nebo možných rizik, nebo jejich nezralosti;

článek 2

odst. 2 **Členské státy mohou** právními nebo správními předpisy **stanovit**, že se tato směrnice nevztahuje v mezích a za podmínek, které stanoví právní nebo správní předpisy, **na příležitostné nebo krátkodobé práce zahrnující:**

- a) **domácí službu v soukromé domácnosti**, nebo
- b) **práci v rodinném podniku** považovanou za práci, **která neškodí mladistvým**, neohrožuje je ani pro ně není nebezpečná

článek 3

Pro účely této směrnice se:

- a) „mladistvími“ rozumějí všechny osoby mladší osmnácti let uvedené v čl. 2 odst. 1;
- b) „**děti**“ rozumějí **všichni mladiství, kteří nedosáhli věku patnácti let nebo kteří stále plní povinnou školní docházku uloženou vnitrostátními právními předpisy;**
- d) „**lehkými pracemi**“ rozumějí jakékoli **práce**, které vzhledem k vlastní povaze úkolů, které zahrnují, a zvláštním podmínkám, za kterých jsou tyto úkoly prováděny:
 - i) nemohou škodit bezpečnosti, zdraví ani vývoji dítěte a
 - ii) nemohou ohrozit jeho pravidelnou školní docházku

článek 4 - Zákaz práce dětí

1. Členské státy přijmou opatření nezbytná pro zákaz práce dětí.
2. S ohledem na cíle uvedené v článku 1 **mohou členské státy** právními nebo správními předpisy stanovit, že **se zákaz práce dětí nevztahuje na:**
 - a) děti, které vykonávají **činnosti uvedené v článku 5;**
 - b) děti **ve věku nejméně čtrnáct let, které pracují v rámci střídavého vzdělávacího systému** nebo v rámci stáže v podniku, pokud je tato práce vykonávána za podmínek stanovených příslušným orgánem;
 - c) děti ve věku **nejméně čtrnáct let, které vykonávají lehké práce jiné**, než které jsou uvedeny v článku 5; **lehké práce jiné**, než které jsou uvedeny v článku 5, mohou vykonávat i **děti ve věku třináct let, avšak po omezený počet hodin týdně a pouze druhy práce vymezené vnitrostátními právními předpisy.**

článek 5 - Kulturní a obdobné činnosti

1. Zaměstnávání dětí pro vystupování v kulturních, uměleckých, sportovních nebo reklamních činnostech podléhá získání předběžného **povolení vydaného příslušným orgánem pro každý jednotlivý případ.**

Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce

rozdílí děti (tj. fyzické osoby do 15 let věku) a mladistvé (tj. fyzické osoby mezi 15 a 18 rokem věku).

I v ČR se lze, zejména o prázdninách, setkat s prací dětí věku pod 15 let např. při roznášce propagačních letáků, novin, různých tiskovin, práce u čerpacích stanic, občerstvovacích stánků, **konanou však mimo pracovně-právní vztah**, což je **zpravidla označováno za porušování nebo obcházení zákona s**

argumentem, že tyto činnosti **prý mají charakter závislé činnosti**. Mladý člověk při takových pracích však není chráněn zákoníkem práce například ve vztahu k pracovním úrazům, pracovnímu volnu či náhradám při překážce v práci atd.

Zaměstnavatel je povinen zabezpečit na své náklady, aby mladiství zaměstnanci byli vyšetřeni poskytovatelem pracovnělékařských služeb

Zákoník práce omezuje způsobilost fyzické osoby, která dosáhla 15 let věku, k pracovněprávním úkonům jen ve dvou případech:

- ustanovení § 252 odst. 2 NZPr stanoví, že dohoda o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování smí být uzavřena nejdříve v den, kdy fyzická osoba (zaměstnanec) dosáhne 18 let věku,
- obdobně dle ustanovení § 255 odst. 3 NZPr dohoda o odpovědnosti za ztrátu svěřených předmětů smí být uzavřena nejdříve v den, kdy fyzická osoba (zaměstnanec) dosáhne 18 let věku.

V obou případech je věková hranice k nabytí způsobilosti k uzavření těchto dohod posunuta na 18. rok věku. Důvodem je zvýšená ochrana mladistvého před uzavřením dohod, které by zakládaly jeho zvýšenou odpovědnost za škodu. Tyto dohody za mladistvého zaměstnance nemůže uzavřít ani jeho zákonný zástupce.

ZÁVĚRY

- **nelze zaměstnávat děti, které neukončily povinnou školní docházku**
- **nelze zaměstnávat děti mladší 15 let s výjimkou**
 - děti mladší 15 let lze zaměstnat v kulturních, uměleckých, sportovních nebo reklamních činnostech, pokud to předtím povolil příslušný orgán,
 - **děti ve věku mezi 14 a 15 lety lze zaměstnat v rámci tzv. střídavého vzdělávacího programu (při němž se kombinuje výuka s praxí) nebo v rámci stáže v podniku.**
 - **děti ve věku nejméně 14 let (v některých případech i 13) mohou rovněž vykonávat lehké práce vymezené vnitrostátními právními předpisy.**

nelze zaměstnat na tyto druhy práce:

- práce, na něž **nemohou stačit po fyzické nebo psychické stránce**
- práce, s nimiž je spojena **expozice škodlivým faktorům**, jako jsou nebezpečné chemické látky nebo záření
- práce, v jejichž případě **se riziko nehod považuje za vysoké** a je možné, že mladí lidé by toto riziko nevzali v úvahu nebo by se mu nevyhnuli, protože nemohou věnovat dostatek pozornosti bezpečnostním faktorům, nemají zkušenosti nebo nebyli proškoleni
- práce, které **ohrožují zdraví** z důvodu mimořádné zimy nebo tepla, hluku nebo vibrací
- práce, které **zahrnují rizikové postupy** (výbuchy, jedovaté látky, nebezpečí elektrického vysokého napětí atd.)

-

Dvacátá zpráva České republiky o plnění Evropské sociální charty

Article 7 – The right of children and young persons to protection

Právo dětí a mládeže na ochranu

With a view to ensuring the effective exercise of the right of children and young persons to protection, the Parties undertake:

1. to provide that the minimum age of admission to employment shall be 15 years, subject to exceptions for children employed in prescribed light work without harm to their health, morals or education;

S cílem zajistit účinný výkon práva dětí a mládeže na ochranu se strany zavazují:

1. stanovit, že minimální věk pro přijetí do zaměstnání bude 15 let, s výjimkou dětí zaměstnaných v předepsaných lehkých pracích bez újmy na jejich zdraví, morálce nebo vzdělání;

a) Please provide information on the measures taken by the authorities (e.g. Labour Inspectorates and social services) to detect child labour, including children working in the informal economy. In this regard, please provide information on the number of children actually working (either from existing statistics on this issue or from surveys to be conducted to obtain such information), as well as on measures taken to identify and monitor sectors where it is strongly suspected that children are working illegally (General question, Conclusions XXI-4 (2019)).

a) Poskytněte prosím informace o opatřeních přijatých úřady (např. inspektoráty práce a sociálními službami) k odhalování dětské práce, včetně dětí pracujících v šedé ekonomice. V tomto ohledu prosím poskytněte informace o počtu dětí, které skutečně pracují (buď ze stávajících statistik o této problematice, nebo z průzkumů, které mají být provedeny za účelem získání takových informací), a také o opatřeních přijatých k identifikaci a sledování odvětví, kde je silné podezření že děti pracují nelegálně (Obecná otázka, Závěry XXI-4 (2019)).

V České republice smí dítě, kterým se pro tyto účely rozumí fyzická osoba mladší 15 let nebo starší 15 let do ukončení povinné školní docházky, provozovat uměleckou, kulturní, sportovní a reklamní činnost pouze tehdy, pokud jsou přiměřené jeho věku, nejsou pro něj nebezpečné, nenarušují jeho vzdělávání nebo školní docházku nebo účast ve vzdělávacích programech a nepoškozují jeho zdraví, tělesnou, duševní, mravní nebo sociální rozvoj.

Nejedná se však o pracovněprávní vztah, neboť dítě není způsobilé takový vztah uzavřít. Povolení k činnosti dítěte vydává Úřad práce ČR na základě ustanovení § 124 až 121 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. **V roce 2021 přijal úřad práce celkem 3 330 žádostí o povolení činnosti dítěte, z toho 3 216 bylo vydáno rozhodnutí** (kladné nebo negativní). Případnou kontrolu však provádí Státní úřad inspekce práce (SÚIP), zpravidla na základě došlé stížnosti. Tímto způsobem SÚIP nezjistil v roce 2021 žádné nesrovnalosti a v roce 2020 pouze jednu.

Zvláštní pracovní podmínky pro mladistvé upravují § 243 až 247 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

10. to ensure special protection against physical and moral dangers to which children and young persons are exposed, and particularly against those resulting directly or indirectly from their work.

zajistit zvláštní ochranu před fyzickými a morálními nebezpečími, jimž jsou vystaveny děti a mladiství, a zejména před těmi, která přímo nebo nepřímo vyplývají z jejich práce.

a) Please provide updated information on the measures taken to strengthen the protection of children, including migrant, refugees, and displaced children, from sexual exploitation and abuse (in particular in response to the risks posed by the Covid-19 pandemic) during the reference period, including information on the incidence of such abuse and exploitation.

a) Poskytněte prosím aktualizované informace o opatřeních přijatých k posílení ochrany dětí, včetně dětí migrantů, uprchlíků a vysídlených dětí, před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním (zejména v reakci na rizika, která představuje pandemie Covid-19) během odkazu období, včetně informací o výskytu takového zneužívání a vykořisťování.

The child labour is generally prohibited in the Czech Republic. The conditions under which a child may engage in an activity similar to gainful employment, with the permission of the Labour Office, are specified in Sections 121 to 124 of Act No. 435/2004 Coll., on Employment.

Dětská práce je v ČR obecně zakázána. Podmínky, za kterých může dítě s povolením úřadu práce vykonávat činnost obdobnou výdělečné činnosti, jsou uvedeny v § 121 až 124 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.